

II- SİYASİ KRİTERLER

Türkiye, 24 Mart 2001 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında öngörüldüğü şekilde temel hak ve özgürlükleri, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıkların korunması ve saygı görmesi hususlarındaki düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan kapsamlı anayasal ve yasal reformlar gerçekleştirmiştir.

Bu bağlamda, ölüm cezası kaldırılmıştır. İşkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik kapsamlı yasal ve idari düzenlemeler yapılmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları ışığında yeniden yargılama imkanı getirilmiştir. Gözaltı ve cezaevi koşullarına ilişkin düzenlemeler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) normlarına ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyelerine uygun hale getirilmiştir. Olağanüstü Hal uygulaması ülke genelinde kaldırılmıştır. Düşünce, ifade ve basın özgürlükleri genişletilmiştir. Dernekler ve vakıflar ile toplantı ve gösteri haklarına ilişkin düzenlemeler iyileştirilmiştir. Kadın-erkek eşitliğinin ihyasına, kültürel zenginliğin ve hakların güvence altına alınmasına, farklı dil ve lehçelerde öğrenim ve yayın hakkının kullanılmasına yönelik, gayri-müslim cemaatlere ve yabancılara ilişkin mevzuatı iyileştiren düzenlemeler yapılmıştır. İnsan hakları alanında Devlet ile sivil toplum arasında güçlü diyalog platformu olan İnsan Hakları Danışma Kurulu faaliyete geçmiştir. Milli Güvenlik Kurulunun danışma organı rolü yeniden tanımlanmıştır.

Diğer taraftan, siyasi kriterlerle ilintili çeşitli sözleşmeler imzalanmış veya onaylanmıştır. Bunlar arasında Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Dair AİHS'ye Ek 6. Protokol, BM Her Türlü Irk Ayrımının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, BM Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 182 Sayılı ILO En Kötü Biçimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Sözleşmesi ve BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi İhtiyari Protokolü de bulunmaktadır.

Gerçekleşen reformların aynı zamanda etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik olarak başlatılan çalışmalar sürmektedir. Reformların ruhunu eksiksiz olarak uygulamaya yansıtmayı amaçlayan birçok idari düzenleme yapılmıştır. Bu bağlamda, farklı dil ve lehçelerde yayın ve öğrenime ilişkin yönetmelikler hazırlanarak uygulamaya konmuştur. Cemaat vakıflarının taşınmaz mallar üzerindeki tasarrufları ve derneklerle ilgili yönetmelikler yürürlüğe konmuş, idari yapılanmalar tamamlanmıştır. İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi bağlamında kamu görevlilerinin bilinçlendirilmesi için genelgeler çıkarılmış, kanun uygulayıcıları başta olmak üzere, kamu görevlilerine yönelik insan hakları eğitim programları yoğunlaştırılmış ve yaygınlaştırılmıştır. Hakim ve savcıların özellikle AİHS hükümleri ve AİHM içtihadı konusunda eğitimleri için Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği ile işbirliği halinde geniş kapsamlı programlar uygulanmaktadır. Tüm bu alanlardaki uygulamalarda reformlara koşut somut ilerlemeler sağlanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, uyum yasama çalışmalarının daha etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla bir AB Uyum Komisyonu kurulmuştur.

Temel yasaların tümüyle değişmesi uzun süren bir yasama faaliyeti olup, bu süreç, katılım müzakereleri sırasında da devam edecektir. Hükümet, çeşitli yasalarda katılım müzakerelerinin başlaması için önşart niteliğindeki siyasi kriterlere uyum konusunda gerekli düzenlemeleri süratli bir şekilde "uyum yasa paketleri" marifetiyle gerçekleştirmeyi tercih etmiştir. Ancak, bununla beraber temel yasaların daha uzun vadede bir bütünlük içinde yenilenmesi hedeftir.

Hükümet, aşağıdaki başlıklar altında sıralanan yasal düzenlemeleri TBMM'nin 22. yasama dönemi 1. yasama yılı içinde tamamlamaya kararlıdır. Yapılan tüm reformların eşzamanlı olarak, lafzıyla ve ruhuyla uygulamadaki etkisinin ilke olarak Haziran 2004'e kadar görüleceği konusunda Hükümetin iradesi tamdır.

1- Düşünce ve İfade Özgürlüğü

Hükümet, ifade özgürlüğünün evrensel değerlere dayalı Avrupa Birliği müktesebatı ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin uygulamalarına koşut olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10. maddesi çerçevesindeki toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliğin korunmasını da öngören ölçütler ile laik ve demokratik Cumhuriyeti, üniter devlet yapısını ve milli birliği koruma kriterleri temelinde bir yandan genişletilmesine, diğer yandan da sürdürülmesine öncelik ve önem vermektedir. Bu çerçevede,

- İfade özgürlüğünün sınırlarını belirleyen mevzuat Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ve özellikle Sözleşmenin 10., 17. ve 18. maddelerinin lafzına ve ruhuna uygunluğu bakımından gözden geçirilecek,
- İfade özgürlüğü alanını genişleten yasal ve idari değişikliklerin etkin uygulaması sağlanacak,
- Basın özgürlüğünün evrensel standartlarda uygulanması için gerekli tedbirler alınacak,
- Türk vatandaşlarının günlük yaşamda geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması veya farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine ilişkin hükümler hayata geçirilecek,
- Uygulamada yeknesaklığın sağlanması amacıyla, yargı mensuplarının insan hakları, AİHS ve AİHM içtihadı konusunda yürütülen eğitim programları yaygınlaştırılarak sürdürülecektir.

2- Dernek Kurma Özgürlüğü, Barışçı Toplantı Hakkı ve Sivil Toplum

Hükümet, sivil toplumun güçlenmesini ve demokratik yaşama katılımını desteklemeye devam edecektir. Bu çerçevede, ilgili mevzuatın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ve özellikle Sözleşmenin 11., 17. ve 18. maddelerinin lafzına ve ruhuna uygunluk açısından gözden geçirilmesine devam edilecektir.

Bu bağlamda,

- Dernekler ve vakıflar ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin mevzuat gözden geçirilecek, çeşitli kanunlarda yer alan hükümler az sayıda kanunda toplanarak yeknesaklık sağlanacak,
- Dernekler ve vakıflar ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin yasal ve idari değişiklikler etkili uygulanacaktır.

3- İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi

Hükümet, işkence ve kötü muamele olaylarını önlemeye ve sıfır hoşgörü göstermeye kararlıdır. Adaletin biran önce tecelli etmesi için yürürlüğe konmuş olan yasal ve idari önlemler titizlikle uygulanacaktır. Hukuk ve ceza alanlarındaki değişiklikler dahil, yapılması öngörülen tüm yasal ve idari düzenlemelerde işkence ve kötü muameleye karşı hassasiyet gösterilecektir. Düzenlemelerin uygulanmasında özellikle AİHS'nin 3. maddesi ile Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza ve Muamelenin Önlenmesi Komitesi tavsiyeleri dikkate alınacaktır. İzleme, denetim ve rapor etme mekanizmalarının çalışmalarına ağırlık verilecektir.

Bu amaca yönelik olarak,

- İşkence ve kötü muamele iddialarının derhal ve titizlikle soruşturulması ve ihlallerin faillerinin süratle cezalandırılmaları sağlanacak,
- Yakalanan, gözaltına alınan veya tutuklananların avukatlarıyla görüşme ve yakınlarına haber verme haklarına ilişkin yasal hükümler titizlikle uygulanacak,

- Modern soruşturma teknikleri ve insan hakları ile kötü muamele ihlallerini önlemeye yönelik tıbbi muayene sistemi etkili bir şekilde uygulanacak,
- Kanun uygulayıcılarının insan hakları eğitimi yoğunlaştırılacak ve yaygınlaştırılacak,
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde yer alan düzenlemelerin uygulanmasının etkin biçimde denetlenmesi ve ihlali görülenler hakkında derhal yasal işlem yapılması sağlanacak,
- İşkence ya da gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle AIHM kararları sonucunda ödenen tazminatların sorumlu personele rücu edilmesi konusundaki mekanizma etkin biçimde işletilecek,
- Yakalama, gözaltı, tutukluluk sırasındaki haklar ve bu hakların ihlali durumunda başvurulabilecek şikayet yolları konusunda kamuoyu bilinçlendirilecektir.

4- Kamu Görevlilerinin İnsan Hakları Konusunda Eğitimleri

Yargı mensupları ve kolluk kuvvetleri başta olmak üzere, kamu görevlilerinin insan hakları konusunda sürmekte olan eğitim programları yaygınlaştırılacak ve özellikle AIHS ve AIHM içtihadı ile AB hukuku alanlarında bilinçlendirecek eğitim programları Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği ile işbirliği içinde geliştirilecektir.

5- Yargının İşlevselliği ve Verimliliği

Devletimizin temel niteliklerinin başında gelen hukuk devleti ilkesinin evrensel hukuk değerlerini benimsemiş çağdaş toplumlardaki anlayışla ülkemizde de yerleştirilmesi, adalet hizmetlerinin modern toplumun gereklerine uygun şekilde etkili hale getirilmesi Hükümetin bu alandaki en önemli hedefi olup, bu bağlamda gerçekleştirilecek yargı reformu demokratikleşme sürecinin temelini oluşturmaktadır. Bu alanda öncelikli olarak, uygulamada yeknesaklığın sağlanması amacıyla, insan hakları, AIHS ve AIHM içtihadı konusunda yürütülen eğitim programları, yüksek mahkeme üyeleri dahil, tüm yargı mensuplarını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılarak sürdürülecektir.

6- Cezaevleri, Tutukevleri ve Nezarethane Koşulları

Hükümet, ceza ve tutukevlerindeki koşulların iyileştirilmesi için alınan önlemlerin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır. Bu çerçevede, Avrupa Konseyi ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesinin tavsiyeleri dikkate alınarak, cezaevleri, tutukevleri ve nezarethanelerin uluslararası standartlarla uyumlaştırılması ile Ceza İnfaz Hakimliği kurumu ve Cezaevleri İzleme Kurullarının etkin çalışmaları sürdürülecektir. Ayrıca, cezaların infazına ilişkin mevzuatın gözden geçirilmesine devam edilecektir.

7- Tüm Bireylerin, Ayırım Yapılmaksızın Tüm Temel Hak ve Özgürlüklerden Tam Olarak Yararlandırılması

Hükümet, tüm bireylerin herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm insan hakları, temel özgürlükler ve kültürel haklardan tam ve eşit olarak yararlanmalarını güvence altına almanın temel görevi olduğuna inanmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin taraf olduğu tüm uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmeyi sürdürecektir. Tüm bireylerin düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlükleri AIHS'nin 9. maddesi çerçevesinde titizlikle korunacaktır. Kadın-erkek eşitliğinin özellikle uygulamada sağlanması bir öncelik alanı olacaktır. Bu çerçevede,

- İbadet özgürlüğü ile ilgili olarak, AIHS ve Ek 1. Protokolü ışığında, değişik din ve inanç gereksinimleri dikkate alınacak şekilde uygulamalar kolaylaştırılacak,

- Türk vatandaşlarının günlük yaşamda geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması veya farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine ilişkin hükümler uygulanacak,
- Özürlülerin mesleki rehabilitasyonu ve istihdamları hakkında 159 No.lu ILO Sözleşmesine uygun önlemler alınacak,
- ILO En Kötü Biçimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Sözleşmesinin uygulanmasına önem verilecektir.

8- Yürütmenin İşlevselliği

Milli Güvenlik Kurulunun (MGK) danışma organı niteliği, Anayasa ve ilgili yasa değişiklikleriyle yeniden tanımlanmıştır. MGK'nın ve MGK Genel Sekreterliğinin işlevleri bu niteliklerle uyumlaştırılacaktır.

9- Sözleşmeler

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 13. Protokolünün ve BM Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin İhtiyari Ek Protokolünün imzalanması için gerekli çalışmaların başlatılması öngörülmektedir.